

*Міністерство охорони здоров'я України*

*ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України"*

*Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика*

*ДВНЗ "Ужгородський національний університет"*

# МЕДИЧНА ОСВІТА

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ**

Виходить щоквартально

Видається з 1999 року

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.1

- ◆ *ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ*
- ◆ *ДОСВІД З ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ*
- ◆ *З ІСТОРІЇ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ*
- ◆ *ПОВІДОМЛЕННЯ, РЕЦЕНЗІЇ*
- ◆ *ЮВІЛЕЇ*

*Ministry of Health of Ukraine*

*I. Horbachevsky Ternopil State Medical University*

*P. Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education*

*Uzhhorod National University*

# MEDICAL EDUCATION

**SCIENTIFIC-PRACTICAL JOURNAL**

Quarterly

Published since 1999

- ◆ *IMPROVEMENT OF HIGHER MEDICAL EDUCATION*
- ◆ *EXPERIENCE IN THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK*
- ◆ *FROM THE HISTORY OF MEDICAL SCHOOLS*
- ◆ *REPORTS, REVIEWS*
- ◆ *JUBILEES*

**1(81)/2019**

**Співзасновники:**

ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України",  
Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика,  
ДВНЗ "Ужгородський національний університет".

**Головний редактор:** Федчишин Н. О. – д-р пед. наук, доц.  
**Заступник головного редактора:** Вихрущ А. В. – д-р пед. наук, проф.

**Відповідальний редактор:** Сокол М. О. – д-р пед. наук, доц.

**Редакційна колегія:**

**Беннер Дітріх** – д-р пед. наук, проф. (Берлін, Німеччина);  
**Білавич Г. В.** – д-р пед. наук, проф. (Івано-Франківськ, Україна);  
**Брінкманн Мальте** – д-р пед. наук, проф. (Берлін, Німеччина);  
**Булах І. Є.** – д-р пед. наук, проф. (Київ, Україна);  
**Вінче Беатрікс** – д-р пед. наук (Будапешт, Угорщина);  
**Волосовець О. П.** – д-р мед. наук, проф. (Київ, Україна);  
**Вороненко Ю. В.** – д-р мед. наук, проф. (Київ, Україна);  
**Горпніч Т. І.** – канд. пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна);  
**Єлагіна Н. І.** – канд. пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна);  
**Зоріч Вучіна** – д-р пед. наук, проф. (Нікшич, Чорногорія);  
**Квас О. В.** – д-р пед. наук, проф. (Львів, Україна);  
**Кліш Г. І.** – канд. пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна);  
**Куха Ришард** – д-р пед. наук, проф. (Лодзь, Польща);  
**Кучай Т. П.** – д-р пед. наук, доц. (Берегове, Україна);  
**Ласкієне Скаїє** – д-р психол. наук, доц. (Каунас, Литва);  
**Мартенс Карлос** – д-р пед. наук, проф. (Сінт-Ніклаас, Бельгія);  
**Мельничук І. М.** – д-р пед. наук, проф. (Тернопіль, Україна);  
**Мисула І. Р.** – д-р мед. наук, проф. (Тернопіль, Україна);  
**Пантюк Т. І.** – д-р пед. наук, проф. (Дрогобич, Україна);  
**Петришин Л. Й.** – д-р пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна);  
**Протнер Едвард** – д-р пед. наук, проф. (Марібор, Словенія);  
**Рамбу Ніколає** – д-р філос. наук, проф. (Ясси, Румунія);  
**Староста В. І.** – д-р пед. наук, проф. (Ужгород, Україна);  
**Ушіда Шінічі** – д-р пед. наук, проф. (Сока, Японія);  
**Царик О. М.** – д-р пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна);  
**Шемпрух Йоланта** – д-р пед. наук, проф. (Кельце, Польща);  
**Штепковські Даріуш** – д-р пед. наук, проф. (Варшава, Польща);  
**Шульгай А. Г.** – д-р мед. наук, проф. (Тернопіль, Україна);  
**Ястремська С. О.** – д-р пед. наук, доц. (Тернопіль, Україна).

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук у галузі "Педагогічні науки"  
(наказ МОН України від 24.10.2017 р. № 1413).

Журнал індексується в міжнародних базах даних: Google Scholar, Cross Ref, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, ROAD, Journal TOCS, BASE (Bielefeld Academic Search Engine).

Рекомендовано до друку вченою радою ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України" (протокол від 26.03.2019 р. № 4).

Свідоцтво про державну реєстрацію:  
серія КВ № 22139-12039ПР від 27.05.2016 р.

**Медична освіта** : наук.-практ. журн. / голов. ред. Н. О. Федчишин.  
– Тернопіль : ТДМУ, 2019. – № 1. – 192 с.

Журнал розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, докторантів, студентів й усіх, хто цікавиться педагогічними науками.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних і посилань.

При передруці або відтворенні повністю чи частково матеріалів журналу "Медична освіта" посилання на журнал обов'язкове.

Усі електронні версії статей журналу оприлюднюються на офіційній сторінці видання: [https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med\\_osvita](https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita).

**Редакція, видавець і виготовлювач:**

ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України"

**Адреса:** майдан Волі, 1, м. Тернопіль, 46001

Тел.: (0352) 43-49-56, факс: (0352) 52-80-09

E-mail: [journaltdmy@gmail.com](mailto:journaltdmy@gmail.com)

<http://www.tdmu.edu.ua>; <http://ojs.tdmu.edu.ua>

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2215 від 16.06.2005 р.

**Co-founders:**

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University,  
P. Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education,  
Uzhhorod National University.

**Chief editor:** Nadiya Fedchyshyn – DSc. (Pedagogy), Assist. Prof.  
**Vice chief editor:** Anatolii Vykhruhshch – DSc. (Pedagogy), Prof.  
**Executive editor:** Mariana Sokol – DSc. (Pedagogy), Assist. Prof.

**Editorial Board:**

**Dietrich Benner** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Berlin, Germany);  
**Halyna Bilavych** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Ivano-Frankivsk, Ukraine);  
**Malte Brinkmann** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Berlin, Germany);  
**Iryna Bulakh** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Kyiv, Ukraine);  
**Beatrix Vincze** – DSc. (Pedagogy) (Budapest, Hungary);  
**Oleksandr Volosovets** – DSc. (Medicine), Prof. (Kyiv, Ukraine);  
**Yurii Voronenko** – DSc. (Medicine), Prof. (Kyiv, Ukraine);  
**Tetiana Horpinich** – PhD. (Pedagogy), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Natalia Yelahina** – PhD. (Pedagogy), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Vučina Zorić** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Niksic, Montenegro);  
**Olena Kvas** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Lviv, Ukraine);  
**Halyna Klishch** – PhD. (Pedagogy), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Ryshard Kukha** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Lodz, Poland);  
**Tetiana Kuchai** – DSc. (Pedagogy), Assist. Prof. (Berehovo, Ukraine);  
**Skaiste Laskiene** – DSc. (Psychology), Assist. Prof. (Kaunas, Lithuania);  
**Carlos Martens** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Sint-Niklaas, Belgium);  
**Iryna Melnychuk** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Ihor Mysula** – DSc. (Medicine), Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Tetiana Pantiuk** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Drohobych, Ukraine);  
**Ludmyla Petryshyn** – DSc. (Pedagogy), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Edvard Protner** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Maribor, Slovenia);  
**Nicolae Rambu** – DSc. (Philosophy), Prof. (Iasi, Romania);  
**Volodymyr Starosta** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Uzhhorod, Ukraine);  
**Ushida Scinichi** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Soka, Japan);  
**Olha Tsaryk** – DSc. (Pedagogy), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Jolanta Shemprukh** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Kielce, Poland);  
**Dariusz Stepkowski** – DSc. (Pedagogy), Prof. (Warsaw, Poland);  
**Arkadii Shulhai** – DSc. (Medicine), Prof. (Ternopil, Ukraine);  
**Svitlana Yastremska** – DSc. (Medicine), Assist. Prof. (Ternopil, Ukraine).

The journal is included in the List of electronic professional publications of Ukraine authorized to publish theses of applicants for the degree of doctor and candidate of sciences in the field "Pedagogical sciences" (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 24.10.2017 No. 1413).

The journal is indexed in the international databases: Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, ROAD, Journal TOCS, BASE (Bielefeld Academic Search Engine).

Recommended for publication by I. Horbachevsky Ternopil State Medical University Academic Council (protocol of 26.03.2019 No. 4).

Print media state registration certificate series  
KV No. 22139-12039PR of 27.05.2016.

**Medical Education** : Journal of Research and Practice / chief editor  
N. Fedchyshyn. – Ternopil : TSMU, 2019. – No. 1. – 192 p.

This journal is meant for scholars, lecturers, aspirants, doctorants, students and all the readership interested in pedagogical sciences.

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles, and are not responsible for the accuracy of the data and references.

The reference to the journal is required when reprinting or reproducing fully or partly the materials of Medical Education Journal.

All electronic versions of articles in the journal are available on the official website edition [https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med\\_osvita](https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita).

Редагування і коректура

Технічний редактор

Комп'ютерна верстка

Дизайн обкладинки

Сороката Н. Є., Марченко В. В.

Демчишин С. Т.

Пухальська О. І.

Кушик П. С.

Підписано до друку 27.03.2019. Формат 60×84/8.

Ум. друк. арк. 22,32. Обл.-вид. арк. 22,09.

Тираж 600 пр. Зам. № 120.

**О. Г. Буряк, Н. Д. Павлюкович, О. В. Павлюкович, К. А. Чимпой**

*Вищий державний навчальний заклад України*

*“Буковинський державний медичний університет”, м. Чернівці*

## **ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ**

**O. H. Buriak, N. D. Pavliukovych, O. V. Pavliukovych, K. A. Chimpoi**

*Bukovyna State Medical University, Chernivtsi*

## **THE FORMATION OF STUDENTS' CLINICAL THINKING BY MEANS OF SITUATIONAL TASKS USAGE**

**Мета роботи** – обговорення можливості застосування ситуаційних завдань для формування клінічного мислення у студентів.

**Основна частина.** Одним із головних завдань навчання студентів-медиків є формування клінічного мислення, що дозволяє надалі самостійно працювати з хворими як під час навчання на старших курсах, так і в інтернатурі. Беручи до уваги, що проведення практичних занять передбачає тестовий контроль знань на кожному занятті, з одного боку, а з іншого – передбачає відпрацювання практичних навичок з обстеження хворого, це певним чином обмежує можливості розвитку у студентів клінічного мислення.

Поточний контроль – це не тільки перевірка рівня засвоєння матеріалу заняття, це ще й продовження навчання, повторення основних питань теми, систематизація знань та вмій, а також їх закріплення.

Контроль за допомогою ситуаційних завдань покликаний підбити підсумок освоєння кожного розділу, підсумовувати знання студента, дати йому можливість систематизувати свої уявлення про провідні синдроми і клінічні ознаки захворювань різних систем та органів, дозволяє внести корективи в його розуміння законів функціонування організму в цілому.

Таким чином, частка клінічного мислення в рішенні ситуаційних задач дуже значна, і значення їх не вичерпується тільки контролем поточної підготовки по тій чи іншій темі, а є проміжним тренувальним заходом у системі підготовки.

**Висновок.** Таким чином, клінічні ситуаційні завдання можна використовувати не тільки для контролю знань, а й для формування клінічного мислення.

**Ключові слова:** клінічне мислення; ситуаційні завдання; студенти.

**The aim of the work** – to discuss the possibility of situational tasks applying for the formation of clinical thinking among students.

**The main body.** One of the main tasks of medical students training is the formation of their clinical thinking, which allows continuing the working independently with patients both during the course of study at senior courses and during internship. Taking into consideration that conduction of practical classes involves test control of knowledge in each class on the one hand, and on the other hand – the development of practical skills in the examination of the patient, this in some way restricts the development of clinical thinking in the students.

Current control is not only testing of the level of mastering of the material in the class, it is also the continuation of training, repetition of the main issues of the topic, systematization of knowledge and skills, and also their consolidation.

Control by help of situational tasks is designed to sum up the mastering of each section of the class, to sum up the students' knowledge, to give them opportunity to systematize their ideas about the leading syndromes and clinical signs of diseases of different systems and organs, to allow them to make adjustments to the understanding of the laws of the functioning of the organism as a whole.

Thus, the partial role of the clinical thinking in situational problems solving is very significant, and its significance is not limited only to controlling current training on a topic, but is an intermediate training activity in the training system.

**Conclusion.** Thus, clinical situational tasks can be used not only for controlling of the knowledge, but also for the formation of the students' clinical thinking.

**Key words:** clinical thinking; situational tasks; students.

**Вступ.** Відомо, що одним із найефективніших напрямків удосконалення системи підготовки студентів є широке застосування активних методів навчання. Використання цих методів обумовлено тим, що виникають нові завдання перед процесом навчання, які полягають у тому, щоб не тільки дати студентам знання, але й забезпечити формування

та розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, творчого мислення, умій та навичок самостійної розумової праці [1].

Однією з важливих складових частин навчання майбутніх лікарів є розвиток клінічного мислення – здатності трансформувати отримані знання в уміння застосовувати їх у практичній діяльності. На

відміну від тестових завдань і традиційних питань, ситуаційні завдання несуть у собі не тільки функцію контролю знань, а й значний елемент навчання та розвитку мислення майбутніх спеціалістів [2, 3].

**Мета роботи** – обговорення можливості застосування ситуаційних завдань для формування клінічного мислення у студентів.

**Основна частина.** Одним із головних завдань навчання студентів-медиків є формування клінічного мислення, що дозволяє надалі самостійно працювати з хворими як під час навчання на старших курсах, так і в інтернатурі. Беручи до уваги, що проведення практичних занять передбачає тестовий контроль знань на кожному занятті, з одного боку, а з іншого – передбачає відпрацювання практичних навичок з обстеження хворого, це певним чином обмежує можливості розвитку у студентів клінічного мислення. Звичайно, контроль за засвоєнням знань повинен бути обов'язковою частиною кожного заняття, що слугує уніфікацією підготовки лікарів, підвищенню якості медичної освіти, актуальність якого в даний час не може викликати сумнівів. Безумовно, тестовий контроль незамінний для оцінки знань на заняттях, оскільки він займає мінімальний обсяг часу і стосується питань з різних нозологічних груп. Тестовий контроль слугує також об'єктивізацією оцінки знань кожного студента. Щоденний тестовий контроль у рамках кожної теми дозволяє викладачу скласти повне уявлення про рівень підготовки кожного студента і спланувати індивідуальний підхід до засвоєння знань та умінь у процесі подальшого навчання. Певним недоліком тестового контролю є те, що питання в тестовому завданні розрізнені та вони містять варіанти відповідей, з яких вибирається правильна, що не завжди навчає студентів формулювати правильну повну відповідь. Це особливо важливо, якщо це стосується постановки діагнозу захворювання, складання плану обстеження хворого або визначення тактики лікування та профілактики. Саме до цього виду поточного контролю можна додати використання ситуаційних клінічних задач з метою оптимізації навчання та формування у студента клінічного мислення.

Поточний контроль – це не тільки перевірка рівня засвоєння матеріалу заняття, це ще й продовження навчання, повторення основних питань теми, систематизація знань та вмінь, а також їх закріплення. Необхідні методи навчання, які б можна було б одночасно залучити і утримувати увагу великої групи студентів, які складаються з 12–14 осіб. Одним

із таких підходів може бути аналіз конкретних життєвих ситуацій і їх різновидів. Ретельне обговорення помилок у відповідях студентів, причин їх виникнення, шляхів попередження та усунення сприяє розвитку клінічного мислення.

Контроль за допомогою ситуаційних завдань покликаний підбити підсумок освоєння кожного розділу, підсумовувати знання студента, дати йому можливість систематизувати свої уявлення про провідні синдроми і клінічні ознаки захворювань різних систем та органів, дозволяє внести корективи в його розуміння законів функціонування організму в цілому.

Особливості застосування ситуаційних завдань дозволяють використовувати їх для обговорення, поглиблюючи при цьому навички клінічного аналізу. Вони включають всі етапи вивчення нозологічних одиниць на основі уявлень про етіологію і патогенез, методи дослідження, клінічні симптоми, диференційну діагностику провідних синдромів, основних принципів лікування і профілактики.

Таким чином, частка клінічного мислення в рішенні ситуаційних задач дуже значна, і значення їх не вичерпується тільки контролем поточної підготовки по тій чи іншій темі, а є проміжним тренувальним заходом у системі підготовки.

Розглядаючи завдання контрольного етапу оцінки знань студентів випускного курсу, необхідно приділяти особливу увагу використанню ситуаційних завдань не тільки з контролюючою, а й навчальною метою. Мета такого обговорення полягає в тому, щоб такий контроль використовувати з максимальною користю для вдосконалення знань по темі, а не тільки для їх контролю і оцінки. В ситуаційних задачах для контролю знань, які використовуються на кожному занятті, обов'язково повинні бути коротко, але точно викладені всі необхідні для постановки діагнозу дані анамнезу, об'єктивного дослідження і результати додаткових лабораторних та інструментальних досліджень, мінімально достатні для правильного висновку. У такі завдання доцільно включати дані по опитуванню і фізикальному обстеженню хворих, оцінці основних симптомів захворювань, аналізу лабораторних та інструментальних досліджень. Необхідно використовувати ситуаційні завдання для складання плану обстеження хворого з урахуванням різних варіантів перебігу захворювання. Завдання повинні містити питання з діагностики основних патологічних симптомів і диференційної діагностики провідних синдромів. Необхідні завдання, що передбачають трактуван-

ня загальних принципів лікування, реабілітації та профілактики найбільш поширених захворювань, а також діагностику невідкладних станів та їх лікування. Такий повний набір питань, що охоплює всі розділи навчальної програми, дозволяє найбільш повно використовувати ситуаційні завдання для навчання студентів. Головним принципом тут має бути обов'язкове обговорення завдань. У разі детального обговорення ситуаційного завдання, клінічної ситуації і всіх запропонованих студентом варіантів відповідей, включаючи неправильні, рішення завдань набуває навчального значення, а не тільки контролюючого, вчить студентів глибо-

ко аналізувати клінічну ситуацію і кожен симптом, обирати відповідь свідомо, а не за поверхневими ознаками.

**Висновок.** Таким чином, клінічні ситуаційні завдання можна використовувати не тільки для контролю знань, а й для формування клінічного мислення.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку ми вбачаємо в аналізі застосування кластерних ситуаційних завдань та написання сценаріїв для роботи в симуляційних класах та поглибленні клінічного мислення студентів-медиків.

### Список літератури

1. Дух О. І. Використання ситуаційних завдань при вивченні біохімії студентами вищих педагогічних навчальних закладів / О. І. Дух // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 20 : Біологія. – 2012. – Вип. 4. – С. 204–208. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchb\\_020\\_2012\\_4\\_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchb_020_2012_4_33).

2. Безручко М. В. Застосування ситуаційних задач у навчанні медичних сестер дисципліни “Медсестринство

в хірургії” / М. В. Безручко, О. С. Осіпов, А. Л. Челішвілі // Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах : тези допов. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 24 берез. 2016 р. – Полтава, 2016. – С. 15–16.

3. Буряк О. Г. Досвід викладання педіатрії в контексті підготовки спеціалістів первинної медичної допомоги / О. Г. Буряк, Ю. М. Нечитайло // Медична освіта. – 2014. – № 3 (додаток). – С. 38–40.

### References

1. Dukh, O.I. (2012). Vykorystannia sytuatsiinykh zavdan pry vyvchenni biokhimii studentamy vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [Use of situational tasks in the study of biochemistry by students of higher pedagogical educational institutions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 20: Biolohiia – Scientific Journal by M.P. Drahomanov. Series 20: Biology*. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchb\\_020\\_2012\\_4\\_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchb_020_2012_4_33) [in Ukrainian].

2. Bezruchko, M.V., Osipov, O.S., & Chelishvili, A.L. (2016). Zastosuvannia sytuatsiinykh zadach u navchanni medychnykh sester dystsypliny “Medsestrynstvo v khirurgii” [Application of situational tasks in the training

of nurses in the discipline of Nursing in Surgery]. *Tezy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu “Udoskonalennia yakosti pidhotovky likariv u suchasnykh umovakh” – Proceedings of the Scientific Practical Conference with International Participation: “Improvement of Training Quality in Modern Conditions”*. March, 24, 2016. Poltava (pp. 15-16) [in Ukrainian].

3. Buriak, O.H., & Nechytailo, Yu.M. (2014). Dosvid vykladannia pediatrii v konteksti pidhotovky spetsialistiv pervynnoi medychnoi dopomohy [Experience in teaching Pediatrics in the context of training primary care professionals]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 38-40 [in Ukrainian].

Отримано 16.07.18

Електронна адреса для листування: [olexandr.pavlyukovich@gmail.com](mailto:olexandr.pavlyukovich@gmail.com)